

ISSN 2307-2318

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ЕКОНОМІКА і ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ

ECONOMICS AND ORGANIZATION OF MANAGEMENT

ЖУРНАЛ

Засновано у 2007 р.

Випуск №4 (36) • 2019

Вінниця • 2019

УДК 338.24(045)

З а с н о в н и к : Донецький національний університет імені Василя Стуса, Економічний факультет
В и д а в е ц ь : Донецький національний університет імені Василя Стуса, Економічний факультет
Друкується за рішенням Вченої Ради ДонНУ імені Василя Стуса (протокол № 5 від 27.12.2019 р.)

Представлено результати досліджень в сфері глобальної, національної, регіональної та корпоративної економіки, фінансів та управління. Наведені в журналі статті будуть корисними для науковців, викладачів вищих навчальних закладів, спеціалістів-практиків, аспірантів, докторантів та студентів.

Р е д а к ц і й н а к о л е г і я :

Хаджинов І.В. – д.е.н., професор, проректор з наукової роботи Донецького національного університету імені Василя Стуса (головний редактор);

Антонюк Л.Л. – д.е.н., професор, проректор з наукової роботи Київського національного університету імені Вадима Гетьмана;

Безгін К.С. – д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту та поведінкової економіки Донецького національного університету імені Василя Стуса;

Брич В.Я. – д.е.н., професор, директор Навчально-наукового інституту інноваційних освітніх технологій Тернопільського національного економічного університету;

Дороніна О.А. – д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту та поведінкової економіки Донецького національного університету імені Василя Стуса;

Житар М.О. – к.е.н доцент, доцент кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул, Університет державної фіскальної служби України;

Іонін Є.Є. – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу та аудиту Донецького національного університету імені Василя Стуса;

Козловський С.В. – д.е.н., професор, професор кафедри підприємництва, корпоративної та просторової економіки Донецького національного університету імені Василя Стуса;

Лактіонова О.А. - д.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів та банківської справи Донецького національного університету імені Василя Стуса;

Левченко О.М. – д.е.н., професор, проректор з наукової роботи Центральноукраїнського національного технічного університету;

Лісогор Л.С. – д.е.н., професор, головний науковий співробітник відділу соціальної політики Національного інституту стратегічних досліджень;

Орехова Т.В. – д.е.н., професор, проректор з науково-педагогічної і соціальної роботи та міжнародного співробітництва Донецького національного університету імені Василя Стуса;

Міщук Г.Ю. – д.е.н., професор, завідувач кафедри трудових ресурсів і підприємництва Національного університету водного господарства та природокористування;

Савченко М.В. - д.е.н., доцент, в.о. завідувача кафедри міжнародних економічних відносин Донецького національного університету імені Василя Стуса;

Сидорова А.В. - д.е.н., професор, завідувач кафедри бізнес-статистики та економічної кібернетики Донецького національного університету імені Василя Стуса;

Ушенко Н.В. – д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки та бізнес-технологій Національного авіаційного університету;

Шаульська Л.В. – д.е.н. професор, декан економічного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса

Захарієв А. (Zahariev A.) – завідувач кафедри «Фінанси і кредит» Господарської Академії імені Д.А.Ценова (Болгарія), професор,

Польовчик Я. (Polowczyk J.) - професор Університету економіки і бізнесу (Польща)

Москардіні А. (Moscardini A.) – PhD, професор університету Northumbria, (Велика Британія).

Шолтес М. (Soltés M.) – декан економічного факультету Кошицького технічного університету, доктор інженерних наук, PhD (Словачина).

Збірник наукових праць засновано у 2007 р., свідоцтво КВ № 22679-12579ПР. Збірник наукових праць внесено до переліку наукових фахових видань України з економічних наук наказом Міністерства освіти і науки України № 241 від 09.03.2016 р.

Періодичність видання: 4 рази на рік.

Адреса редакції: 21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21 тел. 095-308-34-80 e-mail: ecomana-period.div@donnu.edu.ua
Електронна копія журналу в Національній бібліотеці ім. В.І. Вернадського: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Eiou/index.html

DOI 10.31558/2307-2318.2019.4.10

УДК 331.522.4:[(1-4) + (4-0,1)]

Збрицька Т.П., к.е.н, доцент Одеського національного економічного університету

Сорока О.В., к.е.н, доцент Одеського національного економічного університету

ВПЛИВ СТРАТЕГІЧНИХ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА РІВНІ ДЕРЖАВА-РЕГІОН

В статті розглядаються Стратегічні програми соціально-економічної політики (Стратегію сталого розвитку на період 2030 р. держави та регіону, на прикладі Одеського регіону). Проаналізовано вплив Стратегій на формування й розвиток людського потенціалу, тому що, стан та перспективи зростання економіки держави-регіону залежить від ефективності використання його людських ресурсів, а розвиток і відтворення людського потенціалу, у свою чергу є результатом забезпечення соціальних гарантій та створених умов для життєдіяльності, навчання та гідної праці.

З'ясовано, що розвиток регіонів України на сучасному етапі ринкових реформ зіткнувся з низкою як об'єктивних так і суб'єктивних чинників, котрі зумовили його розбалансований, асиметричний та диспропорційний характер. Основою цього стала невизначеність стратегічних пріоритетів регіонального соціально-економічного розвитку у кризовий період, неготовність регіонів до зростаючого конкурентного тиску на внутрішньому ринку в боротьбі за фінансові, матеріальні й людські ресурси. Це, в свою чергу, потребує актуалізувати окремі положення Стратегії економічного та соціального розвитку держави-регіону (Стратегію сталого розвитку на період до 2030 р.). Стабільність розвитку державної-регіональної економіки безпосередньо залежить від наявності відповідного нормативно-правового, соціально-економічного, науково-технічного й кадрового потенціалу. Тільки плідна взаємодія влади, бізнесових структур і громадськості здатна забезпечити комплексний розвиток усіх складових територіальної системи, узгоджуючи регіональні інтереси з державними та беручи на себе відповідальність за прийняті рішення.

Ключові слова: держава, регіон, людський потенціал, розвиток, Стратегічні програми, стабільність.

Рис.- 4, Табл.- 3, Літ.- 20.

Збрицкая Т.П., Сорока А.В.

ВЛИЯНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКИХ ПРОГРАММ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ НА ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА НА УРОВНЕ ГОСУДАРСТВО-РЕГИОН

В статье рассматриваются Стратегические программы социально-экономической политики (Стратегию устойчивого развития на период 2030 государства и региона на примере Одесского региона). Проанализировано влияние стратегий на формирование и развитие человеческого потенциала, потому что, состояние и перспективы роста экономики государства-региона зависит от эффективности использования его человеческих ресурсов, а развитие и воспроизводство человеческого потенциала, в свою очередь является результатом обеспечения социальных гарантий и созданных условий для жизнедеятельности, обучение и достойного труда.

Установлено, что развитие регионов Украины на современном этапе рыночных реформ столкнулись с рядом как объективных так и субъективных факторов, которые

обусловили его разбалансированность, асимметричный и диспропорциональный характер. Основой этого стала неопределенность стратегических приоритетов регионального социально-экономического развития в кризисный период, неготовность регионов к растущему конкурентному давлению на внутреннем рынке в борьбе за финансовые, материальные и человеческие ресурсы. Это, в свою очередь, требует актуализировать отдельные положения Стратегии экономического и социального развития государства-региона (Стратегия устойчивого развития на период до 2030 г.). Стабильность развития государственной-региональной экономики напрямую зависит от наличия соответствующего нормативно-правового, социально-экономического, научно-технического и кадрового потенциала. Только плодотворное взаимодействие власти, бизнес-структур и общественности способна обеспечить комплексное развитие всех составляющих территориальной системы, согласовывая региональные интересы с государственными и принимая на себя ответственность за принятые решения.

Ключевые слова: государство, регион, человеческий потенциал, развитие, Стратегические программы, стабильность.

Zbritskaya T., Soroka A.

INFLUENCE OF STRATEGIC PROGRAMS OF SOCIO-ECONOMIC POLICY ON THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF HUMAN POTENTIAL AT THE LEVEL OF THE STATE-REGION

The article discusses Strategic programs of socio-economic policy (Sustainable Development Strategy for the period 2030 of the state and the region on the example of the Odessa region). The influence of strategies on the formation and development of human potential is analyzed, because the state and prospects for the growth of the economy of a state region depend on the efficient use of its human resources, and the development and reproduction of human potential, in turn, is the result of providing social guarantees and created conditions for life, training and decent work.

It is established that the development of the regions of Ukraine at the present stage of market reforms faced a number of both objective and subjective factors, which caused its imbalance, asymmetric and disproportionate nature. The basis for this was the uncertainty of the strategic priorities of regional socio-economic development in the crisis period, the unpreparedness of the regions for growing competitive pressure in the domestic market in the struggle for financial, material and human resources. This, in turn, requires updating certain provisions of the Strategy for the Economic and Social Development of the State Region, (Sustainable Development Strategy for the period 2030). The stability of the development of the state-regional economy directly depends on the availability of relevant regulatory, socio-economic, scientific, technical and human potential. Only fruitful interaction between the authorities, business structures and the public is capable of ensuring the integrated development of all components of the territorial system, coordinating regional interests with state interests and taking responsibility for decisions made.

Key words: state, region, human potential, development, strategic programs, stability.

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сучасному етапі людський потенціал стає важливим стратегічним ресурсом, від якості та ефективності використання якого залежить рівень соціально-економічного розвитку будь-якої соціально-економічної системи. Людський потенціал лежить в основі людського розвитку, бо саме він пов'язаний з економічною активністю людей, зростанням

людського капіталу і досягненням на цій основі підвищення рівня життя та добробуту населення.

Специфічність людських ресурсів, як носіїв потенціалу полягає в тому, що з *одного боку*, вони виробляють матеріальні й нематеріальні блага, а з *іншого* – споживають їх. Таким чином вибудовується логічний взаємозв'язок: стан та перспективи зростання економіки регіону залежить від ефективності використання його людських ресурсів, а розвиток і відтворення людського потенціалу, у свою чергу є результатом забезпечення соціальних гарантій та створених умов для життєдіяльності, навчання та гідної праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Дослідження щодо стратегічного управління регіонального розвитку проводили як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: В.М. Осипов, Т.Ю. Коритько, С.Б. Тимофієва, О.П. Романко та ін.

Питання розвитку й використання людського потенціалу є об'єктом наукових досліджень багатьох напрямів і шкіл. Питання розкриття сутності, особливостей формування та розвитку людського потенціалу у вітчизняній науковій літературі висвітлюються в працях таких українських науковців, як О. Амоша, Д. Богиня, Е. Лібанова, О. Макарова, В. Никифоренко, О. Новікова, Л. Шаульська та ін. Дослідження різних аспектів людського розвитку свідчить, що розвиток людського потенціалу є складною комплексною категорією.

Визначення окремих питань, що не вирішені в обраній для дослідження проблемі. Системний аналіз наявних досліджень і останніх публікацій свідчить про їх незавершеність та необхідність продовження досліджень перш за все внаслідок особливої ролі людини на сучасному етапі розвитку економіки. Досі залишаються невизначеними проблеми стратегічного управління та його роль у формуванні конкурентних переваг регіону. Залишаються відкритими також питання визначення перспектив розвитку та поліпшення використання людського потенціалу на рівні держава-регіон з урахуванням сучасних реалій глобалізаційних процесів.

Метою даного дослідження є аналіз впливу стратегічних програм соціально-економічної політики на формування і розвиток людського потенціалу на рівні держава-регіон (на прикладі Одеського регіону).

Викладення основного матеріалу. Найціннішим багатством будь якої країни є людський потенціал, який є важливим чинником забезпечення її процвітання та конкурентоспроможності в глобальному соціально-економічному просторі. Умови створюються попереднім соціально-економічним розвитком країни, станом використання її різноманітних ресурсів, розвитком політичних, ідеологічних, соціальних процесів, що відбувалися в країні. Вони або сприяють формуванню та розвитку людського потенціалу, або знижують ці можливості.

Ефективний менеджмент соціально-економічними процесами, що протікають у національній економіці на різних ієрархічних рівнях управління (як на загальнодержавному – макrorівні так і на місцевому – мезорівні) вбачається неможливим без стратегічного планування, реалізація якого покладена на органи державної влади та управління відповідного рівня, що відіграють роль потужної організації у країні, відпрацьовуючи та реалізуючи стратегію розвитку суспільства. Визначення пріоритетів і перспектив, адекватне формування цілей розвитку кожного конкретного регіону з урахуванням наявного ресурсного забезпечення потребує запровадження стратегічного підходу до державного регулювання регіонального соціально-економічного розвитку. Актуальність використання стратегічного підходу визначається також активізацією європейської інтеграції та міжрегіональним

співробітництвом на рівні регіонів України та регіонів ЄС як спосіб виявлення конкурентних переваг економічних агентів і національної економіки у цілому [1-4].

Людський потенціал - міра втілених у людині здібностей, таланту, рівня освіти, кваліфікації та їх здатність приносити дохід. *Світовий банк* включає в це поняття також стан здоров'я та якість харчування. *ООН* - освіту, професійний досвід, фізичний стан, здатність до виживання, інші характеристики, що забезпечують і самозабезпеченість людей. З розвитком людського прогресу робоча сила перестає бути лише фактором виробництва. Вкладення в робочу силу — освіту, охорону здоров'я, культуру, кваліфікацію — формують нову якість, що є новою формою людського багатства[5-6].

Сучасні світові тенденції складних взаємопов'язаних процесів глобалізації, з *одного боку*, та інтеграції – *із іншого*, зумовлюють підвищення значущості регіонів країн, які беруть участь в означених процесах. Зростає роль регіонів як економічних агентів міжнародного рівня, безпосередніх учасників міжнародного поділу праці. Відповідно, зростає значущість регіональних органів влади та органів місцевого самоврядування, роль регіональних суспільних інститутів тощо[7-9]. Така ситуація висуває на порядок денний необхідність перегляду державної регіональної політики, статусу регіону в її межах, принципів взаємовідносин суб'єктів влади національного та регіонального рівня, їх повноважень і компетенції.

Основні стратегічні напрямки розвитку людського потенціалу України та її регіонів відбувається в руслі світових програм людського цивілізаційного розвитку. Першочерговими пріоритетами для цього мають стати запропоновані в Стратегії «Україна - 2020» 62 реформи та програми[10]. Серед них безпосередньо до умов розвитку людського потенціалу можна віднести такі, як *реформи*: сфери трудових відносин; захисту інтелектуальної власності; системи соціального захисту; пенсійна та системи охорони здоров'я; державної політики у сфері культури. Інші реформи та програми, за умови впровадження їх у життя, створюють матеріальну, політичну, юридичну платформи для розвитку людського потенціалу.

У зв'язку з ухваленням у вересні 2015 р. на Саміті ООН 17-ти глобальних Цілей сталого розвитку світу на період до 2030 року виникла потреба в актуалізації Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020». З метою впровадження європейських стандартів життя, окреслення шляхів виходу із сучасного кризового стану, в Україні у 2016 році прийнято Стратегію сталого розвитку на період 2030 р. [11]. Пріоритет Стратегії - запропонувати нову соціально орієнтовану модель економічного розвитку, де найвищою цінністю є Людина, а головною рушійною силою розвитку – реалізація креативного потенціалу нації. Її метою є забезпечення високого рівня та якості життя населення України, створення сприятливих умов для діяльності нинішнього та майбутніх поколінь та припинення деградації природних екосистем шляхом впровадження нової моделі економічного зростання, що базується на засадах сталого розвитку.

Концепція державної, регіональної політики та Закон України "Про стимулювання розвитку регіонів" визначають стратегічне планування на державному та регіональному рівні, правові документи, які зумовлюють взаємозв'язок між аналізом розвитку економіки країни, розробленням прогнозу, визначенням цілей і основних напрямів економічної політики.

Реалізація державних і регіональних цільових програм соціально-економічного розвитку відповідно до Стратегії повинна бути спрямована на вирішення ключових проблем розвитку регіонів, серед яких [12-13]:

- 1) низька інвестиційна привабливість регіонів та інноваційна активність;
- 2) нерозвинена виробнича та соціальна інфраструктура;

- 3) зростання регіональних диспропорцій у сфері соціально-економічного розвитку регіонів;
- 4) слабкі міжрегіональні зв'язки;
- 5) нераціональне використання людського потенціалу.

Вирішити комплекс цих проблем передбачалося на підґрунті виконання чотирьох стратегічних завдань: підвищення конкурентоспроможності регіонів та зміцнення їх ресурсного потенціалу; розвитку людських ресурсів; розвитку міжрегіональної співпраці та створення інституційних умов для розвитку регіонів.

Розробка програм соціально-економічного регіонального розвитку має базуватися та враховувати вплив факторів, які визначають регіональний потенціал та конкурентоспроможність. Для більшості цільових регіональних програм об'єктивною основою є система досягнутих макро-економічних показників, державні соціальні стандарти і нормативи забезпеченості населення, характеристика соціальної інфраструктури та інвестиційна привабливість регіонів (табл.1) [1].

Таблиця 1

Фактори розробки державних програм соціально-економічного регіонального розвитку [1]

Групи факторів	Соціально-економічні	Інституційні
Екстенсивні	<ul style="list-style-type: none"> - природно-кліматичні умови - соціально-демографічний стан - соціально-культурне середовище - макроекономічне середовище - людський потенціал - міжгалузеві зв'язки матеріального виробництва - споживчий ринок - можливості інвесторів - науково-технічний потенціал 	<ul style="list-style-type: none"> - місцеве і регіональне самоврядування - науково-дослідні інститути і центри
Інтенсивні	<ul style="list-style-type: none"> - територіально-галузєва близькість - національно-етнічні особливості регіону - рівень впровадження новацій - споживання технологій населенням - ефективність ринку товарів і послуг виробничого і невиробничого призначення; - виробництво забруднюючих речовин; - конкурентоспроможність регіону; - рівень розвитку соціальної інфраструктури у міських та сільських поселеннях 	<ul style="list-style-type: none"> - система державно-приватного партнерства; - науково-дослідні інститути і центри
Інноваційні	<ul style="list-style-type: none"> - сукупний регіональний потенціал; - освітньо-інтелектуальний капітал; - алокація ресурсів; - технологічна готовність; - інтеграція на ринки капіталів; - умови бізнес-середовища; - виробництво й експерт інновацій; - суспільна відповідальність 	<ul style="list-style-type: none"> - рівень захисту власності; - кооперація науково-технічних відносин суб'єктів господарювання і органів регіонального й місцевого управління; - господарські структури, орієнтовані на інтенсифікацію науково-технічного і технологічного потенціалу

Цільові програми регіонального розвитку безпосередньо відповідають орієнтирам Стратегії або окремим її завданням, враховуючи вимоги регіональної економічної політики. Схема реалізації програм соціально-економічного регіонального розвитку у контексті державної стратегії регіонального розвитку наведена на рис.1[1].

Рисунок 1 - Схема реалізації програм соціально-економічного регіонального розвитку у контексті державної стратегії [1]

Стабільність розвитку регіональної економіки безпосередньо залежить від наявності відповідного соціально-економічного, науково-технічного й кадрового потенціалу [12]. Ці чинники визначають привабливість регіону для розміщення нових, реконструкції існуючих виробництв і тим самим для створення нових робочих місць. У свою чергу, зазначені вище чинники формують добробут населення і створюють умови для розвитку людського капіталу.

Розвиток регіонів України на сучасному етапі ринкових реформ зіткнувся з низкою як об'єктивних так і суб'єктивних чинників, котрі зумовили його розбалансований, асиметричний та диспропорційний характер. Основою цього стала невизначеність стратегічних пріоритетів регіонального соціально-економічного розвитку у кризовий період, неготовність регіонів до зростаючого конкурентного тиску на внутрішньому ринку в боротьбі за фінансові, матеріальні й людські ресурси.

В контексті розгляду даної проблематики, перш за все зазначимо, що стратегія розвитку регіону є комплексом заходів органів виконавчої влади, політичних, громадських організацій та об'єднань, територіальних громад, спрямованих на забезпечення сталого соціально-економічного розвитку відповідних територій, створення належних умов для соціально-економічного розвитку населення, розширення підприємницької діяльності та активного залучення внутрішніх й зовнішніх джерел фінансування [3].

Практична реалізація стратегій регіонального соціально-економічного розвитку залежить від фінансування. В умовах загострення конкурентної боротьби за використання наявних на регіональному (місцевому) рівні ресурсів (у тому числі обмежених фінансових коштів) особливого значення набуває проблема визначення пріоритетів фінансування проектів регіонального розвитку.

Формування Плану реалізації Стратегії спирається на вивчення можливих джерел фінансування та реальність залучення для його виконання необхідних ресурсів: державний та місцеві бюджети, донорські проекти міжнародної технічної допомоги, приватні інвестиції. Алгоритм взаємозв'язку прогнозно-програмних документів з джерелами фінансування на рівні держава – регіон (на прикладі Одеського регіону) наведено на рис.2.

Рисунок 2 - Взаємозв'язок прогнозно-програмних документів з джерелами фінансування на рівні держава – регіон [3]

Стабільний розвиток регіональної економіки в умовах ринку стає реальним за наявності надійних конкурентних позицій. Принцип економічної самостійності регіональних суб'єктів країни вносить істотні корективи в їхнє фінансово-економічне становище. Однак, заявлені керівництвом країни масштабні реформи, реалізація яких вже розпочалася, потребують перезавантаження взаємовідносин влади, бізнесу та громадськості задля досягнення поставлених амбітних цілей.

Місто Одеса – адміністративний, економічний й культурний центр найбільшої за територією області в країні, та з містами-супутниками, Чорноморськом і Южним, формує важливий транспортний і торговельний комплекс. Кількість малих підприємств становить 11 347 одиниць, що складає 96,5% від загальної кількості підприємств м. Одеси, середніх підприємств – 406 одиниць, що складає 3,4% від загальної кількості підприємств м. Одеси. На підприємствах малого і середнього бізнесу працювало 133,3 тис. осіб або 54,4% від середньооблікової кількості штатних працівників підприємств, установ та організацій м. Одеси [17]. За 2018 рік закріпились позитивні тенденції соціально-економічного розвитку міста, зокрема:

- ✓ модернізація транспортної інфраструктури;
- ✓ розвиток туристично-рекреаційної сфери;
- ✓ розбудова інфраструктури соціальної сфери;
- ✓ забезпечення гідного життя населення.

Одеський регіон входить в п'ятірку кращих регіонів України. Нажаль, в Одеській області *погано ще розвинена інфраструктура підтримки малого та середнього бізнесу*. Для цього потрібно пільгове кредитування, різні види фінансової підтримки, впровадження використання новітніх технологій, розвинення держзамовлень, нормативно-правова підтримка тощо.

Впродовж останніх років Одещина впевнено позиціонує себе як регіон з високим індексом конкурентоспроможності. Про це свідчать результати досліджень Фонду «Ефективне управління», згідно з якими у 2018 році Одещина посіла 3-тє місце за індексом конкурентоспроможності регіонів України після м. Києва та Харківської області. Це, в свою чергу, потребує актуалізувати окремі положення Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області, що була розроблена раніше. Нормативно-правою базою для розроблення Стратегії Одеської області та її подальшої актуалізації виступали рішення Одеської обласної ради та розпорядження Одеської обласної державної адміністрації стратегічної спрямованості [14–20]. Стратегія позиціонується як плановий документ найвищого рівня в регіоні та є важливим інструментом налагодження партнерства між усіма органами влади, широким колом представників бізнесу та громадянського суспільства.

При обмеженості фінансових ресурсів регіону виникає необхідність чітко окреслити пріоритети розподілу ресурсів та сконцентрувати їх на тих напрямках, що можуть забезпечити результат у найближчі терміни та матимуть комплексний вплив на розвиток суміжних галузей або територій. При цьому в центрі уваги залишається людина, яка повинна реально відчувати позитивні зміни, що відбуваються і стосуються не тільки розвинених територій, а й найвіддаленіших від обласного центру периферійних населених пунктів.

Враховуючи основні пріоритети розвитку країни, визначені в ключових нормативних документах, Стратегія засвідчує узгодженість цілей та пріоритетів державної регіональної політики з пріоритетами розвитку Одеської області, виокремлюючи особливості умов господарювання, що склалися історично. Кожен з пріоритетів державної та регіональної політики визначений з прив'язкою до підсистем регіону, що дозволяє розуміти забезпеченість власними ресурсами та потреби у залученні додаткових ресурсів.

Нинішній варіант документа актуалізовано (до вимог урядових документів) *Стратегією економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року*, що затверджено рішенням Одеської обласної ради від 2013 року №272-VI. А також,

рішенням Одеської міської ради від 07.12. 2016 року затверджена *Стратегія економічного та соціального розвитку м. Одеси до 2022 року* №1321- VII [16].

Логіка напрямів актуалізації Стратегії полягає в тому, що територія регіону являє собою складну відкриту систему, яка складається з чотирьох основних підсистем: економічної, соціальної, підсистеми довкілля та підсистеми просторового розвитку. В процесі життєдіяльності люди здійснюють вплив на кожен з зазначених підсистем, не замислюючись про наслідки для майбутніх поколінь. Саме тому розуміння потреби у гармонійному розвитку особистості з ощадливим використанням наявних ресурсів є основою сталого розвитку. І тільки плідна взаємодія влади, бізнесових структур і громадськості здатна забезпечити комплексний розвиток усіх складових територіальної системи, узгоджуючи регіональні інтереси з державними та беручи на себе відповідальність за прийняті рішення (рис.3).

Для забезпечення комплексного розвитку регіону, його виробничого та соціально-економічного потенціалу, забезпечення належного життєвого рівня населення в Одеській області узгоджено «Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2022 року» з державними стратегічними програмами, рис.4. З метою поетапного виконання цієї Стратегії щорічно департаментом економічного розвитку Одеської міської ради розробляється та виконавчим комітетом Одеської міської ради затверджується План дій з реалізації Стратегії, який є головним інструментом реалізації та моніторингу виконання Стратегії, а також включає в себе ряд послідовних заходів та програм з реалізації стратегічних завдань.

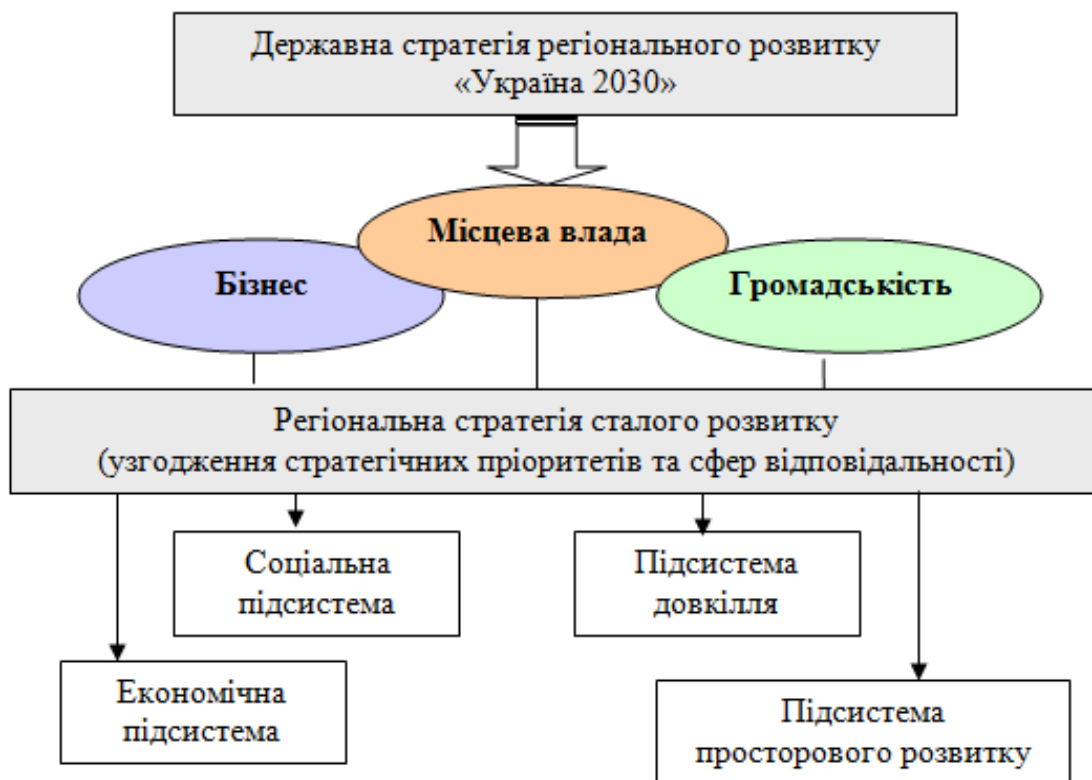

Рисунок 3 - Концептуальна схема стратегічного розвитку Одеської області до 2022 р. [16]

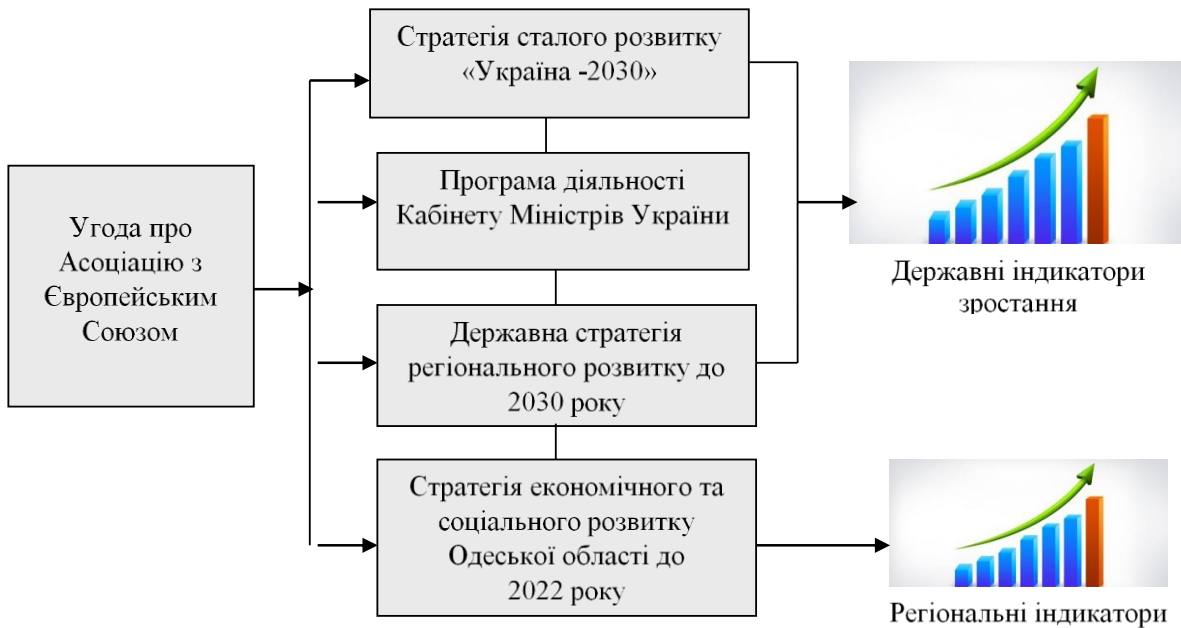

Рисунок 4 - Узгодження «Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2022 року» з державними стратегічними документами [16]

На основі офіційних статистичних даних з метою здійснення постійного аналізу соціально-економічного розвитку міста проводиться щомісячний моніторинг основних показників соціально-економічного розвитку міста.

Міські цільові та комплексні програми є одним із основних інструментів реалізації актуалізованої Стратегії економічного і соціального розвитку міста до 2022 року, засобом вирішення проблемних питань та потребують координації дій зацікавлених суб'єктів – органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій комунальної власності, громадських організацій тощо. Фрагмент змісту державних та регіональних пріоритетів Одеської обл. і стратегічних цілей до 2022 р. наведено в табл.2.

Таблиця 2

Фрагмент змісту державних та регіональних пріоритетів і стратегічних цілей Одеської обл. до 2022 р. [16]

<i>Державні цілі</i>	<i>Регіональні пріоритети</i>	<i>Стратегічні цілі</i>
1	2	3
I Підвищення конкурентоспроможності регіону	A. Забезпечення конкурентоспроможності місцевої економіки	A.1. Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури A.2. Забезпечення енергетичної самодостатності області A.3. Якісний розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури A.4. Розвиток високопродуктивного аграрного виробництва A.5. Розбудова сучасної індустрії

Продовження таблиці 2

1	2	3
II Територіальна соціально-економічна інтеграція та просторовий розвиток	B. Розвиток людського потенціалу	B.1. Формування конкурентоспроможного інтелектуального капіталу B.2. Забезпечення умов здорового та культурного розвитку населення
	C. Забезпечення гідних умов життя та екологічної безпеки	C.1. Забезпечення комфортних умов проживання C.2. Створення безпечного життєвого простору
III Ефективне державне управління	D. Підвищення якості управління регіональним розвитком	D.1. Підвищення ефективного розвитку територій D.2. Інституційне зміцнення регіону D.3. Забезпечення суспільно- політичної злагоди у регіоні

З таблиці видно, що регіональним пріоритетом є розвиток людського потенціалу, що здійснюється через реалізацію наступних стратегічних цілей: формування конкурентоспроможного інтелектуального капіталу, забезпечення умов для здорового та культурного розвитку населення, забезпечення комфортних умов проживання, створення безпечного життєвого простору.

Стратегією економічного і соціального розвитку Одеської області на період до 2020 року [14], були досягнуті різні соціальні показники та завдання, які повністю відповідають цілям сталого розвитку міста Одеси та Одеської області. *Стратегія розвитку м. Одеси до 2022 року* [16], яка виступає головним довгостроковим послідовним Планом розвитку міста та визначає основні напрямки, цілі та завдання. Стратегією передбачена:

Інвестиційна концепція «Одеса 5Т», яка фокусує основні напрямки інвестиційного розвитку міста: технології, туризм, транспорт, торгівлю, trust – фінанси та безпеку.

Торгівля – найсприятливіше місто України для бізнесу (за рейтингом у 2015 році Forbes UA) – 120 000 видів бізнесу;

Транспорт – більш ніж 170 транспортних компаній, морські ворота України для судів з 600 портів світу, 3 міжнародні транспортні коридори;

Туризм – більш ніж 1 500 000 туристів, більш ніж 300 туристичних компаній;

Технології та інновації – більш ніж 150 ІТ-компаній;

ТРАСТ (фінанси, банківська справа та нерухомість) – м. Одеса №1 за кредитоспроможністю серед міст України.

Завдяки спільним зусиллям влади та різних недержавних структур майже всі головні показники соціально-економічної ситуації в м.Одесі та регіоні займають лідируючі позиції серед інших регіонів України. Але, запровадження всіх вище перелічених програм стикається з низкою проблем, пов'язаних з їх реалізацією. Треба і надалі вдосконалювати методології розробки таких Програм з ціллю підвищення їх ефективності. Заходи повинні бути направлені на удосконалення самої системи підтримки малого і середнього бізнесу, що реалізуються у соціально-економічних

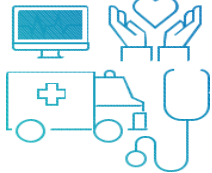
заходах та принесуть конкретний кількісно визначений ефект. Але насамперед, необхідно визначити індикатори, якими цю ефективність можливо визначити.

Масштабність і складність цілей і завдань, які необхідно виконати в процесі реалізації Стратегічних пріоритетів економічного та соціального розвитку Одеської області до 2022 р., обумовлюють поетапне їх вирішення. Для досягнення цілей Стратегії в рамках визначених пріоритетів передбачено зосередити увагу на забезпеченні ефективної взаємодії відповідних механізмів державного регулювання регіонального розвитку, а саме правового, організаційного, економічного та фінансового.

Рівень розвитку Одеського регіону в майбутньому визначається тим, наскільки результативним виявиться процес нарощування людського потенціалу країни і як ефективно цей потенціал використовуватиметься. Управлінську модель реалізації стратегічного плану дій «Розумний регіон» щодо забезпечення конкурентоспроможності Одеського регіону, а саме стратегічні цілі щодо залучення інвестицій та розвитку бізнесу наведено в табл. 3 [15].

Таблиця 3

Управлінська модель реалізації стратегічного плану дій «Розумний регіон» щодо забезпечення конкурентоспроможності Одеського регіону [15]

	Операційні цілі	Програми та проекти	Очікувані результати
1	 <p>Створення в області ефективної системи надання медичної допомоги</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Проведення реформи госпітальних округів; ✚ Підвищення якості первинної та екстреної допомоги, невідкладної медицини; ✚ Систематичний контроль і моніторинг галузей медицини, в яких необхідним є надання якісної безоплатної медичної допомоги – це хворі з серцево-судинними, онкологічними та нирковими захворюваннями; ✚ Оптимізація структури Центрів екстреної медичної допомоги (ЦЕМД). Створення Єдиної диспетчерської служби, забезпечення сталого телефонного та інтернет зв'язку, розподіл функцій невідкладної первинної медико-санітарної допомоги. Обладнання всіх автомобілів GPS tracker; ✚ Оптимізація витрат лікарень шляхом проведення медико-економічного аудиту закладів охорони здоров'я обласного підпорядкування з метою усунення дублювання функцій, оптимізації адміністративно-господарських процесів та більш раціонального використання фінансових ресурсів. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Запуск медичної реформи – створення до 10 госпітальних округів в Одеській області; ✓ Покращення якості та ефективності медичної допомоги – як первинної, так і невідкладної, екстреної і показників лікування важких захворювань.

Продовження таблиці 3

2	 <p>Підвищення якості освіти та розвиток інновацій</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Масове залучення випускників шкіл області до онлайн-курсів по підготовці до ЗНО (формат – масові відкриті онлайн-курси); ✚ Нові формати літнього оздоровлення та освіти для учнів шкіл (вивчення іноземних мов із носіями, виїзні мобільні «експериментаріуми» та обсерваторії, інші технології «навчання у відпочинку»); ✚ Створення освітніх центрів навчання протягом життя, професійної орієнтації молоді, перекваліфікації кадрів; ✚ Запровадження Програми для підвищення цифрових навичок жителів регіону. Створення мобільних центрів новітніх професій; ✚ Створення регіонального центру інноваційного розвитку: високотехнологічний сектор економіки; науково-дослідні центри та установи; профільні кафедри провідних вищих навчальних закладів; інноваційні хаби, технологічні парки; громадські організації з досвідом у сфері НТІ. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Запуск проекту безкоштовних онлайн-курсів підготовки до ЗНО; ✓ Підвищення середнього балу ЗНО випускників по всіх предметах; ✓ Збільшення чисельності людей, які пройшли навчання та отримали нові навички та професії; ✓ Збільшення чисельності учнів, які беруть участь у таких програмах.
3	 <p>Охорона довкілля та збереження природного потенціалу області</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Екологічний моніторинг та створення Платформи сталого розвитку регіону (Онлайн-контроль дамб, Екологічний моніторинг пляжів, Програма порятунку лиманів). Участь у програмах транскордонного співробітництва з покращення спільного моніторингу довкілля; ✚ Пілотний проект «Чиста вода» – інноваційні методи очищення води для потреб населення; ✚ Створення на основі найкращого міжнародного досвіду комплексної стратегії збору, утилізації та переробки відходів, зокрема твердих побутових відходів; ✚ Проекти з покращення стану берегової лінії із залученням бізнесу (прибирання, сортування та переробка сміття); ✚ Сприяння міжнародному співробітництву щодо охорони навколишнього середовища і спільного скорочення засмічення басейну Чорного моря. Підвищення обізнаності та спільні дії по скороченню річкових і морських забруднень; ✚ Здійснення пілотного проекту на морському узбережжі «Блакитна лагуна» (пляжі, які відповідають міжнародним екологічним стандартам ЮНЕСКО). 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Запровадження нових програм літнього оздоровлення; ✓ Щорічне збільшення кількості туристів, які відвідують регіон, і відповідне підвищення надходжень в обласний та місцеві бюджети; ✓ Підвищення питомої ваги утилізованих відходів; ✓ Збільшення площі природно-заповідного фонду.

Продовження таблиці 3

4	 <p>Збільшення обсягів залучених інвестицій</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Створення на порталі розумної операційної панелі для доступу бізнесу та інвесторів до демографічної, економічної інформації, даних щодо землі та нерухомості, регіональних інвестиційних проектів; ✚ Проведення бізнес форумів для залучення інвестицій та підтримки малого і середнього бізнесу; ✚ Залучення коштів міжнародних фінансових організацій в інвестиційні проекти з розвитку області; ✚ Відкриття офісу Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) для підтримки та навчання малих і середніх підприємств (МСП); ✚ Долучення МСП Одещини до двох програм кредитування від Європейського інвестиційного банку (ЄІБ); ✚ Регулярне проведення досліджень проблем та потреб МСП області; ✚ Допомога в створенні та просуванні локальних брендів і продуктів МСП на міжнародних та національному ринках. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Збільшення валового регіонального продукту Одеської області; ✓ Збільшення кількості робочих місць щонайменше на 10% у 2019 році; ✓ Збільшення кількості зареєстрованих суб'єктів ведення бізнесу; ✓ Підвищення обсягу транспортних перевезень на 20% та надходжень до обласного і місцевих бюджетів; ✓ Поліпшення інвестиційного клімату та збільшення обсягів залучення інвестицій; ✓ Розширення використання інновацій в аграрному секторі.
5	 <p>Розвиток малого та середнього бізнесу</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Долучення МСП Одещини до двох програм кредитування від Європейського інвестиційного банку (ЄІБ); ✚ Регулярне проведення досліджень проблем та потреб МСП області; ✚ Допомога в створенні та просуванні локальних брендів і продуктів МСП на міжнародних та національному ринках. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Підвищення обсягу транспортних перевезень на 20% та надходжень до обласного і місцевих бюджетів; ✓ Поліпшення інвестиційного клімату та збільшення обсягів залучення інвестицій; ✓ Розширення використання інновацій в аграрному секторі.
6	 <p>Збільшення експорту</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Регулярне проведення досліджень проблем та потреб МСП області; ✚ Допомога в створенні та просуванні локальних брендів і продуктів МСП на міжнародних та національному ринках. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Розширення використання інновацій в аграрному секторі.

Таким чином, ретроспективний аналіз стратегічних програм формування й розвитку людського потенціалу та забезпечення гідних умов життя в Одеському регіоні виявив тенденцію на збільшення, або прискорення їх розвитку, що робить загальну оцінку соціально-економічної ситуації в регіоні досить високою, а сам регіон привабливим як для інвестицій, так для започаткування підприємницької діяльності.

Питання стратегічного розвитку для України та її регіонів мають вагоме значення, адже спрямовані на забезпечення сталого економічного зростання, затвердження інноваційної програми динамічного розвитку, становлення збалансованої регіональної політики, створення передумов для довгострокових перспектив міжнародної співдружності. Формування саме стратегічних засад соціально-економічного розвитку є важливим чинником зростання національної економіки у цілому як складної системи та окремих її територій як складових соціально-економічної системи. З огляду на це, однією з найсучасніших форм управління територіальним розвитком виступає стратегічне планування економічного та соціального розвитку територій, що поступово запроваджується в усіх регіонах країни.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших досліджень. На думку авторів, розвиток регіонів України на сучасному етапі ринкових реформ зіткнувся з низкою як об'єктивних так і суб'єктивних чинників, котрі зумовили його розбалансований, асиметричний та диспропорційний характер. Основою цього стала невизначеність стратегічних пріоритетів регіонального соціально-економічного розвитку у кризовий період, неготовність регіонів до зростаючого конкурентного тиску на внутрішньому ринку в боротьбі за фінансові, матеріальні й людські ресурси. Враховуючи ці характеристики регіони характеризуються кращою, або гіршою

привабливістю для ведення бізнесу, тому кожному з них притаманні своєрідні особливості у налагодженні економічних взаємовідносин як на регіональному, так на зовнішньому ринку.

Політика формування та розвитку людських ресурсів регіону реалізується на основі концепції регулювання демографічної, культурно-освітньої та соціально-трудової сфер, в яких відбуваються всі стадії відтворення людських ресурсів. *Автори поділяють думку* прихильників інституціоналізму, які вважають, що необхідність державного управління регіональним соціально-економічним розвитком багато в чому обумовлена недосконалістю ринкового механізму і його нездатністю вирішувати сучасні проблеми розвитку, як на загальнодержавному рівні, так і на регіональному рівні. Умови формування та розвитку людського потенціалу визначаються насамперед характером його інституційної бази. Формальні законодавчі акти та неформальні норми коригують діяльність наукових, економічних, освітніх, медичних, культурних та інших організацій, які відіграють вагомий роль у створенні умов для формування і розвитку людського потенціалу. *Авторами виявлено*, що ефективне управління людським потенціалом регіону є проблематичним у зв'язку з частою зміною законодавчих норм, відсутністю чіткої державної політики щодо розвитку пріоритетних галузей економіки, відсутністю профорієнтаційної роботи.

Оцінка ефективності управління формування та розвитку людських ресурсів регіону потребує проведення як ретроспективного, так і прогностичного аналізу стану людського потенціалу та можливих напрямків його зміни. Це, в свою чергу, сприятиме прийняттю управлінських рішень відповідними керуючими органами області з метою найбільш ефективного формування і реалізації людського потенціалу регіону. Ефективність управління на регіональному рівні визначається довгостроковими тенденціями структурних змін та їх впливів на майбутнє економічне зростання. Тому довгострокові прогнози людського потенціалу регіонів на основі ретроспективного аналізу мають велике значення.

Практика стратегічного планування регіонального розвитку в Україні передують удосконаленню теоретичних і нормативно-правових засад цього процесу. Перспективними напрямками наукових досліджень з цієї проблематики є обґрунтування інституційного забезпечення стратегічного планування регіонального розвитку, а також розроблення методичних рекомендацій з моніторингу та оцінювання результативності реалізації стратегій регіонального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Благун І. Моделювання стратегій розвитку регіону / І. Благун // Регіональна економіка. - 2015. - № 4. - С. 105-115.
2. Збрицька Т.П., Новицький М.В., Сорока О.В. Передумови формування та використання трудового потенціалу регіону. Scientific journal «ECONOMICS AND FINANCE» Research: tendencies and prospects: Collection of scientific articles. – Editorial Arane, S.A. de C.V., Mexico City, Mexico, апрель, 2017. - 284 p. ((P. 111-116).
3. Євдокименко В. Стратегія соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці: концептуальний підхід в сучасних умовах / В. Євдокименко // Регіональна економіка. - 2016. - № 2. - С. 104-117.
4. Осипов В.М. Пріоритети соціально-економічного розвитку українського Причорномор'я в контексті новітньої регіональної політики / В.М. Осипов, О.А. Єрмакова // Прометей. Трансформація та перспективи розвитку територіальних систем. - 2014. - № 2 (44). – С. 76 - 82.
5. Богиня Д.П. Науково-практичні засади конкурентоспроможності людського потенціалу України: стан та шляхи формування в контексті інтеграційних процесів / Д.П. Богиня //

Вісник Хмельницького національного університету. Сер. Економічні науки. – 2007. – Т. 1, № 5. – С. 7 – 13.

6. Лібанова Е.М. Людський розвиток в Україні: соціальні та демографічні чинники модернізації національної економіки: колективна монографія / [Е.М. Лібанова, О.В. Макарова, І.О. Курило та ін.]; за ред.Е.М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2012. –320 с.

7. Коритько Т. Ю. Стратегічне планування соціально-економічного розвитку регіону [Текст]. Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку: збірн.наук. праць.- 2012р. Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ier.donetsk.ua/publish/sbor/all_text/b2012/13.pdf

8. Тимофієва С.Б. Конкурентні переваги регіону та вплив на них параметрів регіональної інфраструктури/Глобальні та національні проблеми економіки. - 2016.- № 9. - Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського.- С. 512-515 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://global_national.in.ua/issue_9_2016

9. Романко О.П. поняття конкурентоспроможності регіону та його ознаки / О.П. Романко //Ефективна економіка: Електронне наукове фахове видання. - 2015. - № 3 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3869>

10. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

11. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL: <http://sd4ua.org/wp-content/uploads/2015/02/Strategiya-stalogo-rozvytku-Ukrayiny-do-2030-roku.pdf>

12. Никифорова В.Г. Формування і розвиток людського потенціалу регіону: сутність, сучасні тенденції та методи оцінювання: колективна монографія / Никифорова В.Г.; Богданова Т.І.; Збрицька Т.П. та ін./ за ред. Никифорова В.Г. – МОН України. Одеський нац. економічний унів-тет – Одеса: ВОІ СОІУ «Атлант», 2018. – 103 с.

13. Шаульська Л.В. Управління людським та соціальним розвитком у регіонах України: колективна монографія / Л.В. Шаульська, Я.Л.; Полянська, М.А.; Кримова, О.Ф.; Новікова, О.І. Амоша та ін./ НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2010. – 564 с.

14. План із реалізації 2018-2020 рр. Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 р. Додаток до рішення обласної ради від 21 грудня 2017 року № 576-VII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://oblrada.odessa.gov.ua/odeska-oblast/strategichni-ta-programni-dokumenty-oblasti/strategiya-ekonomichnogo-ta-sotsialnogo-rozvytku-odeskoyi-oblasti-do-2020-roku/>

15. Стратегічний план дій голови одеської обласної державної адміністрації «Розумний регіон 2017-2019 рр.» [Електронний ресурс] // Одеська міська ради. – Режим доступу: <http://omr.gov.ua/ru/acts/council/103979>.

16. Програмний документ «Стратегія економічного та соціального розвитку міста Одеси до 2022 року (актуалізована)»: від 07.12.2016 р. № 1321-VII [Електронний ресурс] // Одеська міська ради. – Режим доступу: <http://omr.gov.ua/ru/acts/council/91050>.

17. Головне управління статистики в Одеській області – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>

18. Соціально-економічне дослідження «Огляд соціально-економічної ситуації в Одеському регіоні: тенденції та перспективи» / Укл.: В.Ю. Філіппов. – Одеса: – 44с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://economics.opu.ua/wp-content/uploads/2019/01/02-analytics-18.pdf>

19. Рішення Одеської міської ради № 4198-VII від 30.01.2019 р. Про затвердження Програми розвитку малого і середнього підприємництва у місті Одесі на 2019-2021 роки. - 17 с.

20. Програма зайнятості населення Одеської області на 2019-2020. Рішення Одеської міської ради № 2743-VII від 14.12.2017 р. - Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.